

N:o 69.

Ank. till Riksd. kansli den 2 maj 1902, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjort förslag i fråga om uppförande vid Upsala hospital för Upsala läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka.

(2:a U. A.)

Uti en till Riksdagen aflåten, den 21 nästlidne mars dagtecknad proposition (n:o 69) har Kongl. Maj:t, sedan, på sätt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för nämnda dag utvisade, Upsala läns landsting genom sin förvaltningsnämnd hos Kongl. Maj:t anhållit om tillstånd att på vissa vilkor å Upsala hospitals område låta uppföra och begagna en för sinnessjuka inom länet afsedd upptagningsanstalt, bestående af två särskilda paviljonger, en för manliga och en för qvinliga patienter med högst tolf platser i hvardera, samt medicinalstyrelsen uppgjort förslag till de närmare vilkor och bestämmelser, som för det ifrågasatta medgifvandet syntes böra uppställas, föreslagit Riksdagen att för sin del medgifva, att uti förevarande ämne aftal af innehåll statsrådsprotokollet utvisade finge mellan staten och Upsala läns landsting träffas.

Enligt statsrådsprotokollet har departementschefen vid föredragning af detta ärende anfört följande.

»Sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala län till länets år 1900 församlade landsting gjort framställning om inrättande af en upptagningsanstalt för sinnessjuka från länet, tillsattes med anledning deraf utaf landstinget en komité för frågans utredning. Efter det denna komité afgifvit sitt utlåtande, företogs frågan till behandling af 1901 års landsting, och har derefter uti en till Eders Kongl. Maj:t stäld, af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande med underdånig skrifvelse den 14 november 1901 öfverlemnad

skrift landstingets förvaltningsnämnd, jemlikt nämnden af landstinget lemnadt uppdrag, i underdånighet anhållit, att det måtte medgifvas landstinget att på samma vilkor, som genom nådiga brefven den 12 juni 1891 och den 29 maj 1896 för motsvarande fall stadgats för Malmöhus läns och Vermlands läns landsting, hvilka vilkor Upsala läns landsting för sin del förklarar sig godkänna, få å Upsala hospitals område låta uppföra och begagna en för sinnessjuka inom länet afsedd upptagningsanstalt, bestående af två särskilda paviljonger, en för manliga och en för qvinliga patienter med högst tolf platser i hvardera.

Genom nådig remiss anbefald att öfver denna underdåniga framställning afgifva underdånigt utlåtande, infordrade medicinalstyrelsen direktionens för Upsala hospital och asyl yttrande i ärendet, hvarvid styrelsen, med kännedom om den stora bristen på öfvervakningsplatser å hospitalets qvinnoafdelning, under det att å mansafdelningen antalet dylika platser vore fullt tillräckligt, anmodat direktionen att jemväl taga i öfvervägande, huruvida icke både hospitalets och landstingets intresse skulle bättre tillgodoses derigenom, att hela antalet ifrågasatta nya sjukplatser förlades i en och samma byggnad och toges i anspråk uteslutande för qvinnoafdelningen, utan att genom denna anordning någon rubbning skulle ske i landstingets plan att få disponera tolf platser å qvinnoafdelningen och tolf platser å mansafdelningen, hvarest endast den förändringen skulle komma att inträda, att de af staten disponerade platserna minskades med tolf.

Direktionen anförde med anledning häraf, att i anseende till den brist på öfvervakningsplatser, som onekligen förefunnes å hospitalets qvinnoafdelning, medan å mansafdelningen de nuvarande öfvervakningsplatserna vore för behofvet fullt tillräckliga, skulle den af medicinalstyrelsen ifrågasatta anordningen otvifvelaktigt lända hospitalet till båtнад, men att anordningen på samma gång skulle inverka menligt för länet, väl ej omedelbart men medelbart, derigenom att de af staten disponerade platserna å hospitalet minskades med tolf, en minskning, som i sin ordning måste åtminstone i någon mån fördröja intagandet af manliga patienter å hospitalet, till följd hvaraf de manliga patienterna från länet skulle komma att få vänta på plats längre än eljest vore behöfligt. Efter många års underhandlingar hade landstinget omsider fattat nu föreliggande beslut och derigenom visat sig beredvilligt att afhjelpa ett missförhållande,

hvilket på senare tiden känts olidligt. Om nu ändring af beslutet i den af styrelsen angifna syftning skulle ifrågasättas, skulle ärendets afgörande blifva fördröjdt ytterligare minst ett år, under hvilken tid det olidliga tillståndet alltså komme att fortfara. Dessutom skulle lätt kunna inträffa, att landstinget, med frånträdande af sitt beslut, skulle förlägga upptagningsanstalten utom hospitalet till skada för upptagningsanstalten och vården af patienter, som deri intoges, ja, till skada i viss mån äfven för hospitalet. Direktionen ansåge sig på grund deraf böra på det ifrigaste afråda, att ändring af landstingets beslut ifrågasattes, synnerligast som landstinget för sin del godkänt alla de vilkor, hvilka tillförne i liknande fall blifvit uppställda, och några nya vilkor derutöfver från hospitalets sida icke syntes direktionen erforderliga.

Öfverläkaren vid Upsala hospital och asyl e. o. professorn O. T. Nerander hade till direktionens protokoll afgifvit särskildt yttrande, deri öfverläkaren framhöll, att en ändring i landstingets beslut beträffande uppförande af två särskilda paviljonger, en för hvardera könet å högst 12 platser i syfte att landstingets upptagningsafdelning i stället skulle förläggas i en och samma byggnad med högst 24 platser, som skulle användas enbart för qvinnor, mot det att landstinget, detta oaktadt, förfogade öfver 12 platser för män och 12 platser för qvinnor, skulle, äfven om detta sistnämnda förslag innebure fördel i afseende å reorganisationen af hospitalets kvinnoafdelning, ej vara tillrädlig, enär följderna kunde blifva, att frågan i sin helhet ytterligare uppskötes eller möjligen komme att lösas på ett sätt, som för sinnessjukvården ej blefve förmånligt.

För egen del anförde medicinalstyrelsen uti underdånigt utlåtande den 5 nästlidne februari följande.

Underdåniga framställningar, liknande den ifrågavarande, hade förut blifvit bifallna och öfverenskommelser i anledning deraf fastställda mellan staten å ena sidan och följande landsting å den andra, nemligen: Malmöhus läns angående upptagningsanstalt vid Lunds hospital enligt nådiga bref af den 12 juni 1891 och den 19 maj 1893, Vermlands läns angående dylik anstalt vid Kristinehamns hospital enligt nådigt bref den 29 maj 1896 och Vesternorrlands läns angående liknande anstalt vid Hernösands hospital enligt nådigt bref den 19 maj 1899. Af dessa vore den sistnämnda anstalten under uppförande, men de två förstnämnda anstalterna hade varit i bruk under några år. Erfarenheten af detta slags aftal mellan stat och landsting hade

sålunda vunnits, och några olägenheter hade deraf ej förmärkts. Upptagningsanstalterna funktionerade väl och vore till gagn för hospitalen genom det tillfälle de lemnade till uppförande af väl inredda öfvervakningsafdelningar, hvilket äfven, derest nådigt tillstånd lemnades Upsala läns landsting att på samma vilkor som förut nämnda län utföra den ifrågasatta upptagningsanstalten skulle beträffande densamma blifva händelsen. Upptagningsanstalterna afsåge att mottaga sådana sinnessjuke, som omförmäldes i § 46 af nådiga stadgan angående sinnessjuke den 14 juni 1901, och då det ofta hände, att plats å hospital ej omedelbart kunde en sjuk beredas, vore det högeligen af behofvet påkalladt, att Upsala läns landsting vidtoge lämpliga åtgärder för provisorisk vård af sinnessjuke, desto mer som detta län icke hade någon anstalt för sinnessjuke vid sina lasarett. Uppförandet af landstingens sinnessjukanstalter å statens anstalters område på de vilkor, som förut blifvit af Eders Kongl. Maj:t föreskrifna och af landsting antagna, hade i icke obetydlig grad gagnat sinnessjukvården: de sjuke kunde nemligen från början föras till den anstalt, der de skulle erhålla slutlig vård, och sluppe en på dem mycket ofta menligt inverkan förflyttning till annan anstalt; de komme under vård af mera speciellt utbildade läkare och skötarepersonal; hvarjemte en större för sinnessjukvård inrättad anstalt erbjöde en mängd för de sjukes kurerande och vård lämpade anordningar, hvilka ej kunde finnas å ett lasarett, der afdelningen för sinnessjuke blefve endast ett bihang.

Styrelsens ofvan nämnda förslag, att hela antalet ifrågasatta nya sjukplatser skulle förläggas i en och samma byggnad och tagas i anspråk uteslutande af qvinnoafdelningen, syntes styrelsen innebära så stora fördelar, att det icke helt och hållet borde öfvergifvas. Med det jemförelsevis goda utrymme, som funnes å mansafdelningen vid Upsala hospital, hade det varit möjligt att der anordna lämpliga och tillräckligt många öfvervakningsafdelningar, hvilket deremot icke varit fallet å qvinnoafdelningen, hvilken afdelning vore inrymd uti en mycket äldre byggnad. Mansafdelningen hyste också betydligt flere patienter än qvinnoafdelningen, så att ett lämpligare förhållande mellan platser å mans- och qvinnoafdelningen skulle erhållas genom förslaget realiserande. Anstaltens öfverläkare hade ock framhållit, att det nämnda »förslaget innebär en fördel i afseende å reorganisationen af hospitalets qvinnoafdelning». Den af direktionen framhållna olägenheten för länet utaf den af medicinalstyrelsen föreslagna

anordningen, eller att statens egna platser för sinnessjuka män på Upsala hospital skulle minskas med tolf, skulle tydligen uppvägas deraf, att kvinnoplatserna i stället ökades med tolf, och kunde icke blifva för länet i nämnvärd mån känbar, alldenstund den nya asylen vid Restad gifvetvis skulle minska tillförseln till Upsala hospital af patienter från en del andra län; och landstinget skulle ju i alla händelser hafva frihet att belägga sina tolf platser för hvardera könet. Vigtigare syntes den erinran från direktionens sida vara, att en bestämd fordran på den af styrelsen föreslagna anordningens genomförande kunde föranleda uppskof med förverkligandet eller upphäfvande af landstingets redan fattade beslut att låta uppföra den så väl behöfliga anstalten. Medicinalstyrelsen ville af denna anledning icke fasthålla sitt förslag såsom ett oeftergiftigt vilkor för det begärda medgifvandet att få anlägga läns-paviljongen på statens område. Men då styrelsen äfven trodde, att landstinget skulle erhålla fördelen af mindre byggnadskostnader och deri hafva ett kraftigt skäl att ingå på en modifikation af sitt beslut, när byggnadsritningar och kostnadsberäkningar skulle vid landstingets nästa sammanträde pröfvas, så hemställde styrelsen, att Eders Kongl. Maj:t täcktes på det sätt bifalla den underdåniga framställningen, att det måtte stå landstinget fritt att uppföra antingen en byggnad för 24 sjuke eller två byggnader, hvardera för 12 sjuke.

Då den olikheten — anförde medicinalstyrelsen vidare — med afseende å förvaltningen af Upsala akademiska sjukhus och lasarett i jemförelse med förvaltningen inom andra lasarett förefunnes, att lasarettsdirektionen i Upsala endast disponerade ett visst antal sjukplatser å akademiska sjukhuset, och då läkarne vid akademiska sjukhuset ej vore att anse såsom landstingets tjänste- eller förtroendemän, syntes det styrelsen lämpligast att åt läkareledamoten i den af landstinget tillsatta lasarettsdirektionen uppdraga remitterandet till anstalten af de sjuke.

I öfrigt hade styrelsen ingen anledning att föreslå någon ändring uti de bestämmelser, hvilka i föregående liknande fall, nemligen för Malmöhus, Vermlands och Vesternorrlands län, af Eders Kongl. Maj:t godkänts och som nu också vunnit bifall af Upsala läns landsting.

Medicinalstyrelsen tillstyrkte sålunda nådigt bifall till den af Upsala läns landsting gjorda framställningen på följande vilkor:

att för mottagande af sinnessjuka från Upsala län i sådana fall, som omförmäldes i § 46 af stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901, länets landsting berättigades att å staten tillhörigt område vid Upsala hospital och på plats, som af medicinalstyrelsen bestämdes, samt i enlighet med af styrelsen godkänd ritning, uppföra antingen en byggnad för 24 sinnessjuka eller två byggnader, en för 12 sjuke af hvarterdera könet;

att landstinget vidkändes kostnaden ej mindre för byggnadens eller byggnadernas uppförande med dithörande stadig grundläggning, promenadgårdar, värmeapparater och vattenledningsrör, än äfven för all annan fast inredning m. m., som erfordrades för byggnadens eller byggnadernas begagnande, samt att landstinget för framtiden bestrede underhållskostnaden därför;

att staten anskaffade och underhölle all den lösa utredningen samt ombesörjde och bekostade allt hvad för de sjukes vård i öfrigt erfordrades;

att landstingets anstalt införlifvades med hospitalets öfriga för sjukvården afsedda afdelningar, samt att hospitalets styrelse berättigades att fritt förfoga öfver den nya anstalten och använda densamma såsom en upptagningsanstalt för nyligen insjuknade, utan afseende på om dessa tillhörde Upsala eller något annat län; dock med vilkor, att för sinnessjuka i de fall, som omförmäldes i § 46 af stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901, tjugufyra platser, tolf för män och tolf för qvinnor, alltid och utan invändning funnes disponibla till upptagning endast för sjuke från Upsala län, och att en fullgod vård desse bereddes;

att granskning af ansökningshandlingar om tillfällig hospitalsvård åt deraf i behof varande sinnessjuka från Upsala län skedde i den ordning, att ifrågavarande patienter af läkareledamoten i lasarettsdirektionen i Upsala remitterades till länsafdelningen på Upsala hospital för att der vårdas, till dess för deras hospitalsvård föreskrifna intyg och ansvarsförbindelser genom nämnda lasarettsdirektions försorg anskaffats, hvarefter desse sjuke, såvidt de pröfvades vara till hospitalvård berättigade, borde vinna inträda å hospital i alldeles samma ordning som andra sinnessjuka och utan något som helst företräde för dem såsom tillhörande Upsala län;

att för hvarje patient erlades afgift till staten, hvilken afgift för de första fem åren efter det anstalten tagits i bruk utginge med 2 kronor 50 öre för dag och derefter för fem år i sänder bestämdes

af Eders Kongl. Maj:t på medicinalstyrelsens förslag och efter landstingets hörande;

att afgiften betalades qvartalsvis af lasarettsdirektionen i Upsala;

att emellertid ett minimibelopp af tre tusen kronor för hvarje år skulle i patientafgifter till staten utgöras;

att, så snart någon å anstalten intagen sinnessjuk derifrån utskrefves eller blefve å hospital eller asyl intagen, landstingets betalningsskyldighet för samma patient upphörde, hvarför underrättelse derom genom hospitalets syssloman utan dröjsmål borde lemnas lasarettsdirektionen med uppgift tillika om den tid, hvarunder patienten varit å anstalten vårdad; samt

att staten och landstinget förbehölls ömsesidig rätt till uppsägning af öfverenskommelsen, att upphöra två år efter uppsägningen, med skyldighet för staten att ersätta landstinget kostnaden för byggnaden eller byggnaderna, derest uppsägning skedde af staten, med det belopp, som bestämdes af fem gode män, af hvilka staten och landstinget utsåge två hvardera och de sålunda valde den femte, dock att värdet icke finge öfverstiga verkliga kostnaden för byggnadens uppförande, samt, derest uppsägningen skedde af landstinget, med två tredjelar af det på förenämnda sätt bestämda värde.

Det förhållande, att Upsala läns landsting ej ännu yttrat sig öfver medicinalstyrelsens ifrågavarande förslag till öfverenskommelse mellan staten och landstinget, i hvad detta förslag afviker från det af 1901 års landsting framställda, anser jag ej böra utgöra hinder för frågans framläggande redan för innevarande års Riksdag, då anordnandet inom länet af en upptagningsanstalt för sinnessjuka redan länge varit af största behovet påkalladt och vidare uppskof med frågans afgörande därför skulle medföra ytterligare olägenheter; utan synes i stället, i enlighet med medicinalstyrelsens hemställan, det böra lemnas härnäst sammanträdande landsting öppet att besluta uppförande af antingen en byggnad för 24 qvinliga patienter eller två byggnader, den ena för män och den andra för qvinnor samt hvardera för 12 patienter.

Medicinalstyrelsens förslag att åt läkareledamoten i den af landstinget tillsatta lasarettsdirektionen i Upsala uppdraga remitterandet af de sjuke till anstalten synes mig äfven lämpligt med hänsyn till de särskilda förhållandena vid Upsala akademiska sjukhus och lasarett, hvarför denna ändring i de af landstinget antagna

vilkor för ifrågavarande öfverenskommelse med staten torde böra vinna landstingets godkännande.

I öfrigt är ifrågavarande af medicinalstyrelsen uppgjorda förslag affattadt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de förslag till liknande uppgörelser mellan staten samt Malmöhus läns landsting år 1891, Vermlands läns landsting år 1896 och Versternorrlands läns landsting år 1899, hvilka förslag blifvit af såväl Riksdagen som Eders Kongl. Maj:t godkända. Det i alla dessa förslag förekommande uttryck, att landstingets betalningsskyldighet för patient, som från lasarett till anstalten remitterats, upphör, då patienten intages å hospital eller asyl, afser naturligtvis här det fall, att patienten, efter i stadgad ordning vunnen behörighet till vård å hospital eller asyl, derstädes erhåller sådan, men åsyftar deremot icke den händelse, att någon till anstalten hörande patient, innanbehörighet till vård såsom hospitals- eller asytpatient i vederbörlig ordning ernåtts, i stället för att vårdas i anstalten, inlägges å hospitalet.

Då väsentliga fördelar skulle genom det nu föreliggande förslaget antagande och utförande vinnas närmast för vården af de i § 46 af ofvan omförmälda stadga afsedda sinnessjuke, nemligen sådana, som äro i trängande behof af vård å hospital, men för hvilka plats derstädes icke kan beredas, och då vilkoren i förslaget synas mig affattade med behörigt afseende å såväl statens som länets intressen, hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att för sin del medgifva, att i förevarande ämne aftal af angifvet innehåll må mellan staten och Upsala läns landsting träffas.»

I anledning af förslaget till fastställande af afgift för upptagningsanstaltens patienter anser sig utskottet böra erinra, hurusom Riksdagens Andra Kammare, i anledning af väckt motion, den 16 nästlidne april för sin del beslutit, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t vid förnyande af aftalen emellan staten och de landsting, som vid hospitalen med Kongl. Maj:ts tillstånd anordnat s. k. upptagningsanstalter för sinnessjuke, äfvensom vid framläggande af förslag till Riksdagen om eventuelt nya sådana aftal, täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke patientafgifterna, som af landstingen vid dessa anstalter till staten erläggas, kunde nedsättas till ungefärliga medelkostnaden för sinnessjukes vård å hospital.

Andra Kammarens berörda beslut har sedermera för behandling öfverlemnats till Första Kammarens vederbörande tillfälliga utskott, hvilket emellertid ännu icke afgifvit utlåtande i ämnet.

Då sålunda fråga blifvit väckt om nedsättning i den dagafgift af 2 kronor 50 öre, som det för närvarande åligger Malmöhus, Vermlands och Vesternorrlands läns landsting att till staten erlægga för hvarje patient å de af nämnda landsting vid Lunds, Kristinehamns och Hernösands hospital inrättade upptagningsanstalter och som föreslagits att för de fem första åren efter det den nu ifrågasvarande upptagningsanstalten tagits i bruk gälla äfven för der intagna patienter, anser utskottet, att nämnda afgift icke bör i det nu förevarande aftalet ovilkorligen fastslås att gälla för fem år, utan synes, på det hinder ej må möta att, derest så skulle befinnas skäligt, före nämnda tids utgång bestämma afgiften till det lägre belopp, som för patient å någon af upptagningsanstalterna i Lund, Kristinehamn eller Hernösand kan blifva gällande, böra föreskrifvas allenast, att dagafgiften till staten för hvarje patient å upptagningsanstalten vid Upsala hospital skall utgå med *högst* 2 kronor 50 öre.

Då utskottet i öfrigt icke funnit anledning till erinran emot innehållet i Kongl. Maj:ts förevarande proposition, får utskottet hemställa,

att hvad i förevarande proposition af Kongl. Maj:t föreslagits må af Riksdagen bifallas, dock att afgift till staten för patient å den vid Upsala hospital inrättade upptagningsanstalt för sinnessjuka inom Upsala län förklaras skola under de fem första åren efter det anstalten tagits i bruk utgå med 2 kronor 50 öre om dagen eller det lägre belopp, som Kongl. Maj:t kan komma att på medicinalstyrelsens förslag och efter hörande af länets landsting bestämma.

Stockholm den 2 maj 1902.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.